

Шановний друже!

Перед тобою – перший випуск електронного журналу «Підводні дослідження: Археологія. Історія. Дайвінг».

Ідея його створення обумовлена бурхливими темпами засвоєння тієї частки нашої планети, що отримала образну назву гідрокосмосу. Власно кажучи, і саму планету точніше було б іменувати не «Землею», а «Водою», оскільки остання покриває 71 % її поверхні. Ми вже звикли до фрази «Без води немає життя», але без води не можна уявити собі й історії людства. Зі стародавніх часів підводний світ зберігає маловідомі сліди нашої історії.

З появою скуби ці сліди стають все більш доступними і водночас – все більш беззахисними перед сучасністю. Більшості з них сьогодні загрожує небезпека знищення. Експерти вважають, що на Середземноморському узбережжі Франції на глибинах до 40 метрів не залишалось жодного непограбованого затонулого судна. Не випадково, великий романтик і дослідник минулого століття Жак Ів Кусто присвятив себе не лише морю, але й кінокамері – людство повинно це бачити!

Загроза вандалізму нависла також і над чисельними підводними пам'ятниками морів та річок України - пам'ятниками, які прийнято вважати нашою культурною спадщиною. Декілька державних охоронних установ не в змозі впоратися з інспекцією навіть на суші, не кажучи вже про морське дно. Без всебічної допомоги з боку дайверської громадськості, без втручання всіх зацікавлених і небайдужих осіб наша підводна спадщина дуже швидко може повторити «французький варіант». І це при тому, що вітчизняна археологія має міцні традиції дослідження підводних об'єктів.

Починаючи з 1902 року, коли Б.В. Фармаковським була зроблена перша спроба проведення підводних розкопок в затопленій частині Ольвії за допомогою підйомного ковша, підводна археологія в Україні пройшла декілька етапів. Згадати в редакційній статті всіх без винятку підводних археологів неможливо та й недоцільно – ми спробуємо зробити це на сторінках нашого часопису. Але неможливо не назвати тут прізвищ Л.П. Коллі, який у 1905 році знайшов в акваторії феодосійського морського порту 15 гостродонних амфор античних часів і опублікував статтю «Сліди стародавніх культур на дні морському» у «Відомостях Таврійської Вченої Архівної комісії»; Р.А. Орбелі, який зміг переконати керівництво ЕПРОПу у доцільності археологічних розвідок і особисто очолював відповідний підрозділ Експедиції у 30-х роках ХХ ст.; В.Д. Блаватського, який розпочав підготовку висококваліфікованих гідроархеологів в Інституті археології АН СРСР у 50-60 роки та проводив розкопки у Фанагорії, Херсонесі та Ольвії; С.Д. Крижицького, під керівництвом якого Ольвійська експедиція Інституту археології АН УРСР досліджувала підводну частину цього античного міста. Наприкінці 70-х – 80-х рр. підводні дослідження проводилися в акваторії західного узбережжя Чорного моря (М. Агбунов), в районі о. Березань і Тендрівської коси (В. Назаров), в

Егорлицький затоці (А. Островерхов), біля Судака (І. Баранов). В Керченський протоці була знайдена і обстежувалася затоплена частина античного міста Акра (К. Шилік, О. Шамрай). З 1997 року підводна археологічна експедиція Київського національного університету ім. Тараса Шевченка (С. Зеленко) досліджує шельф Східного Криму між мисом Кіік-Атлама і Ай-Фока. Комплексна експедиція «Філоксія» (С. Грабовецький, О. Терещенко) вивчає підводні пам'ятки острова Зміїний. Спільна Україно-Американська експедиція «Чорне море-2006» та Міжнародна експедиція «Візантія-2007» (Р. Баллард, С. Воронов) за допомогою найновітніших технологій виявила 494 раніше невідомих підводних об'єкти біля берегів Криму.

Понад 40 років Експедицією Підводних Археологічних Робіт (ЕПАР; м. Запоріжжя) проводяться регулярні дослідження акваторії р. Дніпро (Ю.М. Мазурик, Г.І. Шаповалов, В.В. Нефьодов). Резонансною подією культурного життя України стало проведення у 1999 році операції «Запорозька Чайка» з дослідження та підйому козацького судна, яке затонуло у 1738-39 рр. біля острова Хортиця. Ця операція продемонструвала, як слід по-новому підходити до проблеми акумуляції недержавних коштів для проведення підводних досліджень, шукати нові механізми реклами, залучення спонсорів, фінансування робіт, їх супроводження у засобах масової інформації. Саме з метою вивчення та збереження підводної культурної спадщини і була створена нами громадська організація «Інститут підводних досліджень».

Позитивний досвід ЕПАР був використаний і пізніше – у жовтні 2001 року під час підйому знайденої В.В. Нефьодовим на дні Старого Дніпра чавунної гармати та у жовтні 2004 року в ході реалізації проекту «Запорозька Бригантина», який очолював відомий російський композитор і виконавець А.В. Макаревич. Таким чином, молодий Інститут Підводних Досліджень намагається не лише експлуатувати колишню славу ЕПАР, а й заробляти авторитет власними діями, під новим ім'ям. Нашими стратегічними партнерами є Департамент підводної спадщини Інституту археології НАНУ, Українське Товариство охорони пам'ятників історії і культури, Національний заповідник «Хортиця», Наукове Товариство імені Якова Новицького, Культурний центр «Хортиця», історичні та краєзнавчі музеї України.

Коло наших інтересів не обмежується акваторією України. Проте, саме їй ми прагнемо приділити першочергову увагу. Ми вважаємо, що підводний світ нашої країни надзвичайно різноманітний і цікавий. Він об'єднує дивну флору і фауну і, звичайно, чисельні стародавності. Історія начебто вплітається у природний фон.

Діяльність Інституту спрямована, насамперед, на вивчені, підйомі, реставрації підводних археологічних об'єктів та історичній реконструкції, але не обмежується цим і сприяє поширенню і популяризації знань у галузі екології, підводної фізіології і медицини, історії підводних робіт. Саме з цією метою і створено цей електронний журнал.

Ми відчуваємо себе відповідальними за світ, який оточує нас, включаючи той, що знаходиться нижче ватерлінії. Ми вважаємо, що він потребує захисту, і що саме від нас багато в чому залежить подальше життя на Землі.

Ми сподіваємося, що наше видання буде цікавим всім: професійним археологам, водолазам, дайверам-любителям, студентам...

Ми плануємо структурувати матеріал журналу у наступних рубриках: «Підводна археологія», «Морська історія», «Реконструкція і реставрація», «З історії суднопідйому і водолазної справи». Крім того, у розділі «Дайв-клуб» ми будемо розповідати про пошукову діяльність споріднених нам вітчизняних і зарубіжних установ, а у розділі «Наукове життя» – про внутрішні події Інституту підводних досліджень, інформацію про нові публікації, про конференції, семінари, фестивалі, пов'язані із науковим освоєнням гідрокосмосу.

Ми запрошуємо до участі всіх, кому є що сказати про підводний світ. Наше видання відкрито для співробітництва, ми ради всім небайдужим до історичної спадщини. Орієнтирами у нашій діяльності будуть високий авторитет фахівців і професіоналізм авторського складу, актуальність і ексклюзивність текстів, унікальність архівних матеріалів.

До зустрічі на електронних сторінках журналу!

Редколегія «ПД»